

Vere sanctus

Nieuwsbrief van de Vlaamse Werkgroep voor Hedendaagse Latijnse Liturgie

Lente 2010

Jaargang 9/nr. 1

Redactioneel

In zijn boodschap voor de 44ste Mediazondag heeft de Heilige Vader in het bijzonder de priesters aangespoord om ‘*met wijsheid*’ gebruik te maken van de nieuwere media, die met name via het internet ter beschikking staan. Deze pauselijke verzuchting is natuurlijk in een zekere zin op *alle* gelovigen van toepassing. Omgaan met de nieuwste media, zeker, en ze waar mogelijk gebruiken om Christus’ Boodschap er te doen weerklinken. Maar alles ‘*met wijsheid*’.

Ook voor wat de bekommernis betreft die wij delen – het Latijn als voertuig voor de Romeinse liturgie – is er tegenwoordig heel wat interessant materiaal te vinden op het internet. Ik wil U graag enkele webstekes voorstellen. In het Nederlands is er, naast de pagina’s van de *Vereniging voor Latijnse Liturgie* (NL) latijnseliturgie.nl, ook het Vlaamse weblog *Mysterium fidei* tridentijnsemis.blogspot.com, dat vooral spreekt over de tridentijnse vieringen hier te lande.

In het Frans is er vooreerst de webstek van de zustervereniging van onze VvLL, *Pro liturgia* pagesperso-orange.fr/proliturgia en waar men, naast info en boekennieuws, ook liturgiegeschiedenis vindt en studie van het Gregoriaans. Meer bepaald over de verschillende ceremonies gaat het op een an-

dere plek op het web: *Les rites liturgiques ceremoniaire.net*. Van het Verenigd Koninkrijk is de andere zustervereniging het vermelden waard, *Association for Latin Liturgy* genoemd. Op hun site, latin-liturgy.org, is niet enkel de voor de hand liggende informatie te vinden over de eigen werking, maar komt ook de figuur van Benedictus XVI ruim aan bod, die als kardinaal en als paus de liturgie inderdaad een nieuwe adem heeft weten in te blazen en dat blijft doen tot de dag van vandaag.

Deze korte handreiking kan niet afgesloten worden zonder U ook even over de Oceaan te doen kijken. In de Verenigde Staten van Amerika is er inderdaad heel wat leven te bespeuren op het liturgische front. Ik noem drie van de belangwekkendste netadressen. Om te beginnen is er *Adoremus* van de *Society for the Renewal of the Sacred Liturgy*. Naast een gedrukt *Bulletin* is er ook een elektronische contactname mogelijk adoremus.org, waar vele aspecten van de liturgie aan bod komen, zoals kerkelijke architectuur, bijbelse vertalingen en liturgische gezangen. Ook latinliturgy.com van de *Latin Liturgy Association* mag hier vermeld worden, daar het de twee vormen van de Romeinse ritus gelijkelijk aan bod laat komen. En, *last but not least*, *New Liturgical Movement* newliturgicalmovement.org, een webstek die men gerust alle dagen kan bezoeken om er telkens weer iets nieuws en interessants op te ontdekken. Voor hen die Itali-

aans lezen mag hier bij wijze van toemaatje nog blogmessainlatino.it van het gelijknamige *Messa in latino* ter sprake komen, dat vooral over de tridentijnse liturgie gaat, maar tegelijk ook heel wat kerkelijk en liturgisch nieuws brengt.

Het loont dus de moeite om ook op het internet geregeld eens een kijkje te gaan nemen om aldus iets nieuws op te steken en vooral te zien hoe onze Paus wereldwijd de motor is achter de échte liturgische vernieuwing van de jongste jaren. ■

(mgr.dr.) L. De Maere
pastoor St.-Jacob Antwerpen
voorzitter VWHLL

Mgr. Guido Marini over de Geest van de Liturgie

Met deze paus zijn sommige mensen ongerust over het feit dat de verworvenheden van Vaticanum II op de helling komen. Anderen hopen weer dat men zonder meer de oude liturgie in ere herstelt en de hervorming van verleden eeuw ongedaan maakt.

Om inzicht te krijgen in wat de H. Vader echt wenst op liturgisch vlak, leek het ons interessant te luisteren naar een van zijn meest nabije medewerkers, nl. de nieuwe ceremoniemeester van de pauselijke vieringen, Mgr. Guido Marini.

De titel van een conferentie die hij aan priesters gaf in het kader van een internationale priesterretraite in Rome, maakt al veel duidelijk:

Hermeneutiek van de continuïteit. Vaticanum II betekent geen breuk met het verleden, alsof alles wat vóór het Concilie gebeurd was in de geschiedenis van de Kerk ineens niet meer geldig zou zijn. Het is een van de zoveel concilies en op liturgisch gebied had het als doel precies *trouw* te zijn aan de traditie. De H. Vader en zijn Ceremoniemeester verwijzen graag naar de documenten van Vaticanum II over liturgie, te weten naar de Constitutie *Sa-*

rosanctum Concilium.

De hervorming van de hervorming. De veranderingen in de liturgie na het Concilie werden te brutaal ingevoerd. De correcties hierop mogen niet hervallen in hetzelfde euvel. Er zijn weliswaar rechtzettingen nodig, maar ze moeten zacht worden ingevoerd, bv. door *wederzijdse bestuiving* tussen de oude en de nieuwe vorm van de ritus. Een voorbeeld van dit laatste is het opnieuw in gebruik nemen van de communiebank en het uitreiken van de communie op de tong door de paus in de pauselijke vieringen.

Gebedsoriëntatie is een kenmerk van de liturgie waardoor de priester zich lichamelijk liever keert tot Christus dan tot de gemeenschap van de gelovigen. Als de paus de Mis niet opdraagt met de rug naar het volk, zoals recent heringevoerd in de Sixtijnse kapel, dan wil hij het graag doen gericht naar het kruisbeeld, dat liefst in het midden van het altaar wordt gezien.

In ieder geval wenst de H. Vader dat de gelovige meer beseft dat de liturgie een gave van God is aan de Kerk, en niet zomaar een viering die de mensen in elkaar steken. ■

(dr.) Pierre François, pr.

Lezers vragen

Waarom wil de Paus de tongcommunie opnieuw invoeren? Is de handcommunie niet veel ouder?

Sedert enige tijd heeft de Heilige Vader beslist dat hijzelf enkel nog de communie zal uitreiken op de tong. Dit kadert in een geheel van aanpassingen die al hebben plaatsgevonden in de pauselijke liturgie sinds het aantreden van zijn nieuwe ceremoniaris, Mgr. Guido Marini. Sommigen doen het uitschijnen alsof de huidige Paus de klok van de postconciliaire hervormingen wil teruggedraaien. Toch is dit niet het geval. De diepere bedoeling van Benedictus XVI is – trouwens niet enkel op het vlak van de liturgie – de continuïteit met de grote Traditie van de Kerk te garanderen. Dat is voor

de kwestie van de tongcommunie niet anders.

Laten we beginnen met eens te kijken naar de huidige stand van zaken. Een Romeinse instructie van 20 juli 1969, *Memoriale Domini*, die gewoonlijk als officieel startsein voor de handcommunie wordt beschouwd, zei eigenlijk al het integendeel. Het document gaf inderdaad de wens van Paulus VI te kennen dat de traditionele praktijk terzake behouden zou blijven, maar gaf niettemin toelating om, daar waar dit al (wederrechtelijk) ingang had gevonden, ook de communie op de hand te geven. Daaruit blijkt dat het niet enkel fout is te beweren dat de handcommunie voortaan de regel is, maar evenzeer dat beide vormen door de Kerk als evenwaardig worden beschouwd.

Ofschoon de praktijk van de handcommunie al een tijd, als een soort wildgroei, in sommige landen was opgedoken, heeft men er naderhand een historische verklaring voor willen geven, net zoals voor het naar het volk gericht celebreren. In dit geval heeft men steeds weer één enkele passage uit de geschriften van Cyrillus van Jeruzalem (315-386) aangehaald ('op de hand als op een troon') waardoor de communie op de hand de status moest krijgen van een ingeburgerd vroegchristelijk gebruik. Meer en meer specialisten zijn echter gaan twifelen aan de authenticiteit van de betreffende tekst en denken eerder dat het om een vervorming gaat van de hand van Cyrillus' opvolger, de minder rechtgelovige patriarch Johannes.

Bovendien zijn er verschillende gezagvolle stemmen uit het eerste christelijk millennium, die over de tongcommunie spreken als over de normale wijze van communiceren. Naast een tijdgenoot van Cyrillus, de H. Basilius de Grote (330-379), gaat het om de enige twee pausen die 'de Grote' genoemd worden: de H. Leo (440-461) en de H. Gregorius (590-604). Zonder enkele belangrijke kerkvergaderingen te vergeten, zoals het concilie van Rouaan (650) of dat van Trullo (692). Het lijkt er op dat het einde van de christenvervolgingen dat met het edict van Milaan (313) werd ingeluid er ook meteen voor heeft gezorgd dat de handcommunie in onbruik geraakte. Beweren dat

de communie op de tong een uitvinding van de middeleeuwen was, gaat dan ook niet op. Is het beste levende bewijs daarvan niet dat de Oosterse kerken, die zozeer houden aan de tradities uit de eerste eeuwen van het christendom, nooit de communie op de hand leggen?

In de praktijk van de jongste decennia heeft de handcommunie er mee toe geleid dat de houding van aanbidding, van eerbied, van ingetogenheid bij het communiceren fel is afgenomen. In combinatie met het gebruik van zg. broodhosties komt er nog eens het probleem bij van de 'kruimels', d.w.z. de kleine partikels van de heilige Hostie die op de grond belanden en in vele gevallen vertrapt worden. Om al deze redenen is het goed dat de Paus opnieuw de tongcommunie uitdrukkelijk aanprijst. Het is te hopen dat vele andere herders dit voorbeeld zullen volgen en dat vele gelovigen waar nodig hun wijze van communiceren zullen willen aanpassen. ■

(mgr.dr.) L. De Maere
pastoor St.-Jacob Antwerpen
voorzitter VWHLL

Lingua vivens

Sinds Obama er tot president verkozen is, lijken de Verenigde Staten van Amerika wel het Beloofde Land te zijn geworden. Iedereen wil er gaan wonen – een huis kopen is er door de instorting van de huizenmarkt spotgoedkoop geworden – en ziek zijn zou er straks ook al een pretje worden nu de langverwachte hervorming van de ziekteverzekering is goedgekeurd. Zelfs uit het onderwijs stijgen stilaan hoopgevende geluiden op. Sinds 2006 – toegegeven, Obama was toen nog een vrij onbekende senator – kunnen scholieren in New York immers keurig Latijn leren aan de *Brooklyn Latin School* (officieel *Public School 147*, maar in haar logo heet de school zowaar *Schola Latiniensis Brooklynensis*). Het schooluniform en de webstek van de school www.brooklynlatin.org bevatten overigens nogal wat paarse tinten, die verwij-

zen naar de Romeinse adel. De school ziet zichzelf graag als erfgenaam van het befaamde *Boston Latin*, de in 1635 gestichte oudste *Public School* van de USA, die onder haar oud-leerlingen vijf *Founding Fathers* en een aantal gouverneurs van Massachusetts telt. Op vraag van burgemeester Michael Bloomberg werd vanaf begin 2006 gewerkt aan de opening van een dergelijke school in New York, met als directeur een oud-leerling van de jezuïeten, Jason Griffiths. De school ging van start in de herfst van dat jaar met 63 leerlingen, zowel uit New York als uit Polen, Israël en Nigeria. Ze is intussen gegroeid tot 283 leerlingen uit alle maatschappelijke klassen, waarvan 30% kleurlingen, 25% *Hispanics*, 25% Aziaten en de rest blanken.

Het Latijn zit overigens in de hele USA in de lift. Het aantal deelnemers aan het jaarlijkse *National Latin Exam* is gestegen van 110.000 in 1998 tot 134.000 in 2007. Het Latijn heeft zelfs het Duits verdrongen als derde taal in het onderwijs, na het Engels en het Spaans. Voor Anthony Stromoski, leraar Latijn aan de *Brooklyn Latin School*, mag de kennismaking met de taal niet beperkt blijven tot de eigenlijke lessen Latijn. In het dagelijks taalgebruik van de school worden een aantal Engelse termen inderdaad vertaald in het Latijn. Een bloemlezing daarvan staat te lezen in de *nomenclature* op de eigen webstek en gaat van vertrouwde termen als *bibliotheca* en *laboratorium* tot *palestra* (gymzaal) en *conclave cognitionibus* (studiezaal). Elk jaar

op het einde van februari organiseert de school trouwens een *magnum iter* naar het moederinstituut in Boston. Volgens Stromoski speelt deze terminologie een essentiële rol in het versterken van de academische ernst en de bewustmaking van zowel *magistri* als *discipuli*. “Telkens we in conversaties een Latijnse term gebruiken, versterken we het gevoel dat onze school een speciale plaats is om te leren en te onderwijzen, en dat we hier al onze verantwoordelijkheden, activiteiten en faciliteiten ernstig nemen”, verduidelijkt Stromoski. Terwijl *Boston Latin* ietwat onbescheiden het motto “*Sumus primi*” voert, zweert de *Brooklyn Latin School* bij de leuze: “*Cui multum sit datum, multum ab eo postulabitur*”. Dat dit eigenlijk een evangeliever is (Lc. 12, 48) wordt er op de webstek van de school niet bij verteld – scheiding van Kerk en Staat *oblige*. In de Vulgaat klinkt dit vers overigens iets anders (“*cui multum datum est, multum quaeretur ab eo*”). ■

Kurt Priem, pr.

Mededelingen

— Op 25 september 2010 gaat de jaarlijkse ledendag van de VWHLL door in Antwerpen, in de Sint-Jacobskerk (Lange Nieuwstraat 73) met om 11.00 uur een Latijnse Mis. Meer informatie later op de webstek van de collegiale kerk jacobus-antverpiaae.be.

Colofon

De Vlaamse Werkgroep voor Hedendaagse Latijnse Liturgie (VWHLL) ijvert voor een volwaardig gebruik van het Latijn in de postconciliaire liturgische praxis, naast de volkstaal.

Redactie: Lange Nieuwstraat 73 — 2000 Antwerpen

Wetenschappelijk comité: mgr.dr. J.F. Lescauwaet M.S.C., hulpbisschop emeritus, Haarlem — dr. J. van Reeth, Faculteit Vergelijkende Godsdienstwetenschappen, Antwerpen — E.H. J.M. Audenaert, Pauselijke Universiteit van het H. Kruis, Rome,

E-post: jacobus.antverpiaae@pandora.be

Webpagina VLL: www.latijnseliturgie.nl (Nederlandse Vereniging voor Latijnse Liturgie)

Verantwoordelijke Uitgever: L. De Maere (op het redactieadres)

Periodiciteit: halfjaarlijks, in het voor- en in het najaar

Gewone Nieuwsbrief per post à minimum 5 € per jaar, E-brief via uw elektronisch adres à minimum 3 €. Beide versies zijn uiteraard identiek! Overschrijving op rek. nr. 890-0241966-79 met duidelijke vermelding van uw adres en ‘Nieuwsbrief’ resp. ‘E-brief’.

U kan ook steeds een geschenkabonnement voor iemand aangaan!

© 2010 Vlaamse Werkgroep voor Hedendaagse Latijnse Liturgie